

Poselství Svatého otce Františka k 53. mezinárodnímu dni sdělovacích prostředků

2. června 2019

„Patříme přece k sobě všichni jako údy“ (Ef 4,25)
Od komunit na sociálních sítích k lidskému společenství

Draží bratři a sestry,

církev se od chvíle, kdy začal být k dispozici internet, stále snažila o podporu jeho používání ke službě setkávání mezi lidmi a k solidaritě mezi všemi. Tímto *Poselstvím* bych vás všechny chtěl ještě jednou vyzvat k reflexi o základu a důležitosti našeho „být ve vztahu“ a v množství výzev současného komunikačního prostředí ke znovuobjevení touhy člověka, který nechce zůstat sám ve své osamělosti.

Metafory „sít“ a „komunita“

Prostředí sdělovacích prostředků je dnes tak všudypřítomné, že se prakticky nedá odlišit od oblasti každodenního života. Síť je v naší době zdrojem. Je pramenem dříve nemyslitelných znalostí a vztahů. Mnozí odborníci ovšem, pokud jde o hluboké transformace vtiskované technologiemi logikám produkce, oběhu a využití obsahu, zdůrazňují také rizika, která na globálním žebříčku ohrožují hledání a sdílení autentické informace. Pokud internet představuje mimořádnou možnost přístupu k vědění, je také pravdou, že se ukázal jako jedno z míst nejvíce vystavených dezinformacím a vědomému a cílenému zkreslování faktů i mezilidských vztahů, míst, která na sebe často berou podobu diskreditace.

Je třeba uznat, že sociální sítě, které na jedné straně slouží k našemu většímu propojení, pomáhají nám nalézt druhé a pomáhat si navzájem, na druhé straně jsou také využívány k manipulaci s osobními údaji s cílem získat výhody na rovině politické nebo ekonomické, bez náležitého respektu k jedinci a k jeho právům. Statisticky ukazují, že mezi nejmladšími účastníky se každý čtvrtý mladý člověk stává součástí kyberšikany (*cyberbullimso*).¹

Ve složitosti tohoto scénáře by pro znovuobjevení pozitivního potenciálu mohlo být užitečné vrátit se k reflexi o metafoře *sítě*, původně pojaté jako základ internetu. Obraz sítě nás vybízí k úvaze o množství různých tras i uzlů, které při chybějícím středu zajišťují její soudržnost, se strukturou hierarchického typu, vertikálního uspořádání. Síť funguje díky spoluúčasti všech prvků.

Metafora o síti, přenesená do antropologického rozměru, vyvolává jiný obraz plný významů: obraz *komunity*. Komunita je o to silnější, oč víc je soudržná a solidární, řízená projevy důvěry a sledující společně sdílené cíle. Komunita jako solidární síť potřebuje vzájemné naslouchání a dialog, založený na odpovědném používání komunikace.

Všem je zřejmé, že v současném uspořádání komunita na sociálních sítích (*social network community*) není automaticky synonymem pro společenství, komunitu. Virtuální *Community* v dobrých případech dokážou poskytnout důkaz soudržnosti a solidarity, ale často zůstávají

¹ Pro regulaci tohoto fenoménu bude zřízena *Mezinárodní pozorovatelná kyberšikany* se sídlem ve Vatikánu.

shlukem jedinců, kteří se rozeznávají podle zájmů nebo argumentů charakterizovaných slabými vazbami. Kromě toho se na sociálním webu (*social web*) identita mnohokrát zakládá na opaku vůči druhému, stojícímu mimo skupinu: definuje se tam počínaje tím, co rozděluje, namísto toho, co spojuje, a ponechává prostor pro podezírání a výlevy tipu různých předsudků (etnických, sexuálních, náboženských a jiných). Toto směřování živí skupiny, které vylučují různorodost, i v digitálním světě podporují nekontrolovaný individualismus a leckdy končí u podněcování stupňované nenávisti. To, co by mělo být oknem do světa, se tak stává výkladní skříní, ve které se předvádí vlastní narcismus.

Sít' je příležitostí, podporující setkání s druhými, může ale také umocnit naši vlastní izolaci, jako pavučina schopná polapit nás. Právě mladí lidé jsou nejvíce vystaveni iluzi, že *social web* je v rovině vztahů může cele uspokojit, iluzi vedoucí až k nebezpečnému jevu mládeže jako „sociálních poustevníků“, podstupujících riziko úplného odcizení se společností. Tento dramatický vývoj odhaluje závažnou trhlinu v pletivu vztahů ve společnosti, narušení, které nemůžeme ignorovat.

Tato různorodá a záludná skutečnost klade rozličné otázky etického, sociálního, právního, politického a ekonomického charakteru a dotýká se i církve. Zatímco vlády hledají cesty zákonné regulace pro zachování původní vize svobodné, otevřené a bezpečné sítě, my všichni máme odpovědnost napomáhat jejímu pozitivnímu využívání.

Je zřejmé, že nestačí pouze znásobovat spojení, aby se zvětšilo i vzájemné chápání. Jak tedy nalézt pravou komunitní identitu při vědomí odpovědnosti, kterou jedni k druhým máme také na *online* síti?

„Patříme přece k sobě všichni jako údy“

Možná odpověď může být nastíněna třetí metaforou, totiž *o tělu a údech*, kterou svatý Pavel používá, když chce ve vztazích přiblížit vzájemnost mezi lidmi, vzájemnost danou organismem, který tyto lidi sjednocuje. „Proto nechte lhaní a každý mluvte se svým bližním pravdu. Patříme přece k sobě všichni jako údy“ (Ef 4,25). *Patřit k sobě všichni jako údy* je nejhlubší důvod toho, proč apoštol vybízí odložit lež a říkat pravdu: povinnost sřežít pravdu vyvstává z požadavku neprotiřečit vzájemnému vztahu společenství, nepopírat ho. Vždyť přece pravda se zjevuje ve společenství. Lež, naopak, je egoistickým odmítnutím uznání vlastní přináležitosti k tělu; je odmítnutím darovat se druhým, čímž se tak ztrácí jediná cesta k nalezení sebe sama.

Podobenství o tělu a jeho údech nás vede k zamyšlení nad naší identitou, založenou na společenství a jinakosti. Jako křesťané se všichni považujeme za údy jediného těla, jehož hlavou je Kristus. To nám pomáhá v tom, abychom se na druhé nedívali jako na možné konkurenty, ale abychom i v nepřátelích spatřovali osoby, své bližní. Už není třeba mít nepřítel, abychom potvrdili sebe samotné (*auto-definirsi*), protože všezahrnující pohled, kterému se učíme od Krista, nám jinakost odhaluje novým způsobem, totiž jako podstatnou část i podmínku vztahu a blízkosti.

Tato schopnost vnímání a společenství mezi lidskými osobami má svůj základ ve společenství lásky mezi Božskými osobami. Bůh není Osamocenost, ale Společenství; je Lásky, a tudíž sdílení, protože láska stále komunikuje, dokonce sdílí sebe samu, aby se přiblížila k druhému. Aby Bůh mohl komunikovat s námi a my s ním, přizpůsobuje se našemu vyjadřování tak, že

v dějinách vede skutečný a vlastní dialog s lidstvem (srov. Druhý vatikánský koncil, Konstituce o Božím zjevení, *Dei Verbum*,2).

Díky tomu, že jsme stvořeni k obrazu a podobnosti s Bohem, který je společenstvím a sdílením sebe sama, neseme neustále ve svém srdci touhu žít ve společenství, patřit ke společenství. „Vskutku nic – říká svatý Basil – není tak vlastní naší přirozenosti, jako schopnost vstupovat do vztahu s druhými, mít potřebu druhých.“²

Současný kontext vybízí nás všechny, abychom investovali do vztahů, abychom i na sítích a jejich prostřednictvím potvrzovali mezilidský charakter našeho lidství. O to víc jsme pak my křesťané voláni k tomu, abychom ukazovali to společenství, které tvoří naši identitu jakožto lidí věřících. Samotná víra je přece vztahem, setkáním; a na základě podnětu Boží lásky můžeme i my sdělovat, přijímat a vnímat dar druhého a odpovídat na něj.

Je to právě společenství k obrazu Trojice, které osobu odlišuje od jedince, individua. Z víry v Boha, který je Trojice, vyplývá, že druhého potřebuji k tomu, abych byl sám sebou. Jsem skutečně lidským, skutečně osobním, pouze pokud jsem ve vztahu s druhými. Výraz osoba přece odkazuje k lidskému bytí jako k „tváři“ obrácené k druhému, propojené s druhými. Náš život roste do lidství opouštěním individuálního a přecházením k osobnímu charakteru; skutečná cesta humanizace vede od individua, chápajícího druhého jako nepřítele, k osobě, která v něm poznává společníka na cestě.

Od „lajkování“ k „amen“

Obraz těla a údů nám připomíná, že používání sociálních sítí je doplňkem setkání s člověkem z masa a kostí prostřednictvím těla, srdce, očí, pohledu a dechu druhého. Je-li síť používána jako prodloužení takového setkání nebo jeho očekáváním, pak nezrazuje sebe samu a zůstává pramenem společenství. Využívá-li nějaká rodina síť k tomu, aby byla více propojena s tím, že se později setká u společného stolu, kde si členové pohlédnou do očí, pak je pramenem. Pokud nějaké církevní společenství koordinuje vlastní aktivity prostřednictvím sítě, aby později společně slavilo eucharistii, pak je síť pramenem. Jestli je pro mne síť příležitostí, abych se seznámil s příběhy a krásnými zkušenostmi nebo i utrpením, prožívanými fyzicky daleko ode mě, abychom se společně modlili a spolu hledali dobro, objevováním toho, co nás sjednocuje, pak je síť pramenem.

Tak můžeme přejít od diagnózy k léčbě: otevírat cestu dialogu, setkání, úsměvu, pohlazení... Takovou síť chceme. Síť nikoli pro chytání do léčky, ale pro osvobození, pro uchování společenství svobodných osob. Sama církev je sítí, utkanou eucharistickým společenstvím, kde se jednota nezakládá na „lajcích“, ale na pravdě, na „amen“, díky kterému je každý přidružen k Tělu Kristovu, při přijetí druhých.

Vatikán 24. ledna 2019
Památka svatého Františka Saleského

FRANTIŠEK

² *Regole ampie*, III,1: PG 31,917^o; srov. Benedikt XVI., *Poselství ke 43. světovému dni sdělovacích prostředků* (2009).